

Бабіч-Касьяненко Крістіна Вікторівна

аспірант кафедри правознавства

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Бабич-Касьяненко Кристина Викторовна

аспірант кафедры правоведения

Восточноукраинского национального университета имени Владимира Даля

Babich-Kasianienko Kristina

Postgraduate of the Department of Law of the

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

DOI: 10.25313/2520-2308-2018-4-3940

**ВІДОБРАЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРИНЦИПУ
ЗАБОРОНИ ДИСКРИМІНАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ
У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**

**ОТОБРАЖЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРИНЦИПА
ЗАПРЕТА ДИСКРИМИНАЦИИ ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ
В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ УКРАИНЫ**

**DISPLAYING THE PROHIBITION'S PRINCIPLE OF DISCRIMINATION'S
DISPLAYING AGAINST PERSONS WITH DISABILITIES
IN THE UKRAINE'S LEGISLATION**

Анотація. Стаття присвячена висвітленню особливостей відображення принципу заборони дискримінації у національному законодавстві України стосовно осіб з інвалідністю. Проаналізовано міжнародно-правові акти з метою з'ясування особливостей термінології та застосування норм-принципів щодо заборони дискримінації осіб з інвалідністю та виявлення можливого впливу міжнародних норм заборон на національного законодавства. Автор також зазначає, що загальна заборона дискримінації поширюється на осіб з інвалідністю, як на одну з категорій населення, проте наявне у національному законодавстві України визначення дискримінації стосовно осіб з інвалідністю має ряд недоліків в порівнянні міжнародними документами і потребує змін задля розширення векторів розвитку державної соціальної політики України щодо осіб з інвалідністю в контексті Європейської інтеграції. При цьому, автор звертає увагу на необхідність дотримання ратифікованих міжнародних документів задля вдосконалення національного законодавства.

Ключові слова: дискримінація, розумне пристосування, особи з інвалідністю, рівність, європейська практика.

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению особенностей отражения принципа запрета дискриминации в национальном законодательстве Украины в отношении лиц с инвалидностью. Проанализированы международно-правовые акты с целью выяснения особенностей терминологии и применения норм-принципов о запрете дискриминации лиц с инвалидностью и выявления возможного влияния международных норм запретов на национальное законодательство. Автор также отмечает, что общий запрет дискриминации распространяется на лиц с инвалидностью, как на одну из категорий населения, однако имеется в национальном законодательстве Украины определение дискриминации в отношении лиц с инвалидностью имеет ряд недостатков по сравнению международными документами и требует изменений для расширения векторов развития государственной социальной политики Украина в отношении лиц с инвалидностью в контексте европейской интеграции. При этом, автор обращает внимание на необходимость соблюдения ратифицированных международных документов для совершенствования национального законодательства.

Ключевые слова: дискриминация, разумное приспособление, лица с инвалидностью, равенство, европейская практика.

Summary. The article is devoted to highlighting the peculiarities of displaying the principle of the prohibition of discrimination in the national legislation of Ukraine regarding persons with disabilities. The article analyzes the international legal acts in order to find out the features of terminology and the application of the norms-principles on the prohibition of discrimination against persons with disabilities and to identify the possible impact of international norms of prohibitions on national legislation. The author also notes that the general prohibition of discrimination applies to persons with disabilities as one of the categories of the population, however, the national legislation of Ukraine defines discrimination against persons with disabilities with a number of shortcomings in comparison with international documents and needs to be changed in order to expand the vectors of state social policy development Ukraine on Disabled Persons in the Context of European Integration. At the same time, the author draws attention to the need to comply with ratified international instruments in order to improve national legislation.

Key words: discrimination, reasonable accommodation, persons with disabilities, equality, European practice.

Постановка проблеми. Особи з інвалідністю постійно стикаються з проблемою неоднакового ставлення до себе з боку держави порівняно з іншими особами, які не мають інвалідності, що може проявлятися різними видами. Зазначене є фактичним підтвердженням наявності дискримінаційної практики у ставленні держави і суспільства до зазначених осіб в Україні. Соціальна політика європейських країн побудована на міжнародно-правових актах, які містять в собі вже виправдано дієві положення та механізми. Тому, політика нашої країни щодо осіб з інвалідністю в умовах європейської інтеграції має будуватись з урахуванням вже існуючих тенденцій світових інноваційних підходів до розв'язання проблеми дискримінації та термінології, пов'язаної з нею, щодо осіб з інвалідністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє стверджувати, що наукові праці дослідників спрямовані на вирішення питання тлумачення, забезпечення й розвитку принципів рівності та недискримінації, зокрема варто звернути уваги на праці таких вчених, як В. М. Андріїв [1], С. В. Вишневецька [2], І. П. Жигалкін [3], А. О. Коротка [4], Л. В. Котова [5], О. Панкевич [6], Н. М. Силенко [7], І. М. Твердовський [8] та інші. Проте, зважаючи на складність і багатогранність зазначених проблем, варто зазначити потребу у подальших наукових дослідженнях цієї проблематики.

Цілью статті є аналіз міжнародно-правових актів з метою виявлення відображення принципу заборони дискримінації осіб з інвалідністю та можливого впливу зазначених положень на національне законодавство України з метою формування векторів розвитку державної соціальної політики у зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. Вперше стосовно до всього людства принцип рівності був проголошений в Декларації щодо цілей і завдань МОТ, прийнятої у 1944 році у Філадельфії і включеної в подальшому до Статуту МОП [9]. У вищевказаній Декларації

зазначено, що всі люди, незалежно від раси, віросповідання або статі, мають право здійснювати свій духовний розвиток і досягати матеріального благополуччя в умовах свободи і гідності, економічної стабільності та рівних можливостей.

Відповідно до Статуту ООН, прийнятому у 1945 році, всі держави — члени даної організації зобов'язуються приймати спільні і самостійні дії у співпраці з ООН для сприяння загальній повазі та дотримання прав людини і основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії (ст. 55, 56) [10].

У документах ООН послідовно проводить принцип забезпечення загальної рівності і заборони дискримінації. Так, Загальна декларація прав людини, прийнята у 1948 році, проголошує, що кожна людина володіє всіма правами і всіма свободами, включаючи право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття, без якої б то не було різниці (ст. 2, 23) [11]. При цьому варто зазначити, що Декларація не дає визначення терміна «дискримінація». Однак з аналізу аналіз її тексту вбачається, що під дискримінацією в ній розуміється порушення рівності прав і свобод людини на підставі ознак, перерахованих в ст. 2 Декларації.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, прийнятий Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН у 1966 році, встановлює, що всі проголошені в ньому права повинні здійснюватися без якої б то не було дискримінації (ст. 2) [12]. Пакт порівняно із Загальною декларацією розширює перелік підстав дискримінації і залишає його відкритим. Крім того, Пакт більш детально формулює трудові права і, будучи договором обов'язкового характеру, встановлює заборону дискримінації у трудових відносинах.

Норми про заборону дискримінації містяться також у конвенціях ООН, присвячених захисту прав окремих категорій осіб (жінок, мігрантів, осіб з інвалідністю та ін.). Однак, в контексті проведеного нами дослідження розглянуто зокрема положення Конвенції про права інвалідів.

Так, Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) дає визначення поняття «дискримінація за ознакою інвалідності» [13]. З цього випливає, що включення визначення поняття дискримінації будь-якої категорії осіб не є новелою для документів ООН. Подібні визначення містяться в ст. 1 Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [14] і ст. 1 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [15]. Згідно ст. 2 Конвенції про права осіб з інвалідністю, «дискримінація за ознакою інвалідності» означає будь-яке розрізнення, виключення чи обмеження з причини інвалідності, метою або результатом якого є применшення або заперечення визнання, реалізації або здійснення нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, цивільній чи будь-якій іншій сфері. Вона включає всі форми дискримінації, у тому числі відмову в розумному пристосуванні. У тій же статті дається визначення поняття «розумне пристосування», яке означає внесення, коли це потрібно в конкретному випадку, необхідних і підхожих модифікацій і коректив, що не становлять непропорційного чи невинуватого тягаря, для цілей забезпечення реалізації або здійснення особами з інвалідністю нарівні з іншими всіх прав людини й основоположних свобод.

Вперше в документах ООН визначення поняття «дискримінація за ознакою інвалідності» було зазначено у Зауваженнях загального порядку № 5 «Особа з будь-якою формою інвалідності», підготовлених у 1994 році Комітетом з економічних, соціальних і культурних прав (п. 15) [16]. На відміну від визначення дискримінації, що міститься в ст. 2 Конвенції про права осіб з інвалідністю, в п. 15 Зауважень вказується, що дискримінацією є перевага через інвалідність. На наш погляд, це являється позитивним моментом, оскільки перевага означає позитивну дискримінацію, яка допустима в цілях вирівнювання можливостей осіб з інвалідністю в порівнянні з іншими людьми.

Безпосередньо забороні дискримінації присвячена ст. 5 Конвенції про права осіб з інвалідністю. Згідно з цією статтею, держави повинні визнати, що всі особи є рівними перед законом і мають право на рівний захист закону і рівне користування ним без будь-якої дискримінації. Держави забороняють будь-яку дискримінацію за ознакою інвалідності й гарантують інвалідам рівний і ефективний правовий захист від дискримінації на будь-якому ґрунті.

Для заохочення рівності й усунення дискримінації держави вживають усіх належних заходів до

забезпечення розумного пристосування, при цьому варто зауважити, що конкретні заходи, необхідні для прискорення чи досягнення фактичної рівності інвалідів, не вважаються дискримінацією.

Таким чином, положення Конвенції про права інвалідів спрямовані на досягнення формальної та реальної рівності осіб з інвалідністю. Формальна рівність досягається тим, що особи з інвалідністю визнаються рівними з іншими людьми перед законом і мають право на рівний захист закону. Рівність можливостей (реальна рівність) у свою чергу забезпечується шляхом розумного пристосування. Отже, з вищенаведеного виходить, що заходи розумного пристосування не є дискримінацією.

Конвенція про права осіб з інвалідністю (інвалідів) забороняє всі форми дискримінації. Отже, не припустима як пряма, так і непряма дискримінація. Під непрямою дискримінацією треба розуміти відмову в розумному пристосуванні. Таким чином, наприклад, відмова особі в прийомі на роботу на тій підставі, що вона має інвалідність, є прямою дискримінацією, а відмова особі з інвалідністю у створенні спеціальних умов на робочому місці — непрямою.

Серед документів МОП, що містять заборону дискримінації в сфері праці, центральне місце займає Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111 [17], яка спрямована на вирішення загальної проблеми дискримінації у сфері праці за найбільш поширеними ознаками. У зазначеній Конвенції визначення дискримінації в сфері праці крім перерахованих обов'язкових підстав дискримінації державам надається право визначати в ході консультацій з організаціями роботодавців і працівників додаткові підстави дискримінації. Таким чином, перелік підстав дискримінації є відкритим, і положення Конвенції можуть застосовуватися до дискримінації в сфері праці за ознакою інвалідності.

При цьому варто зауважити, що принципи, викладені в Конвенції № 111, розширювалися в подальших документах МОП, присвячених окремим категоріям працівників. Так, в 1983 році була прийнята Конвенція про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів № 159 [18], яка регулює здійснення позитивних заходів, спрямованих на забезпечення рівності можливостей осіб з інвалідністю у сфері праці.

Крім міжнародних актів універсального характеру, питання забезпечення рівності у сфері праці та заборони дискримінації регулюються регіональними договорами. У Європі найбільш значущим документом, що регулює трудові відносини, є Європейська соціальна хартія [19]. У ній закріплені трудові права, що містяться в актах ООН та МОП, з урахуванням

регіональної специфіки та новітніх тенденцій у розвитку міжнародного трудового права і трудового права країн Європи. Згідно ст. Е Хартії, всі передбачені нею права повинні здійснюватися без дискримінації. Оскільки до підстав дискримінації віднесено стан здоров'я, можна зробити висновок про те, що Європейська соціальна хартія забороняє дискримінацію за ознакою інвалідності при реалізації закріплених в ній прав. У 2006 р. Україна ратифікувала ряд окремих пунктів статей Європейської соціальної хартії, а тому, за всіма встановленими ратифікованими статтями прав Україна взяла на себе зобов'язання не допускати дискримінацію за ознакою інвалідності.

З метою подальшого розширення можливості боротьби з дискримінацією у 2000 р. Радою Європи до Конвенції про захист прав людини і основних свобод був прийнятий Протокол № 12 (ст. 1) [20], ратифікований Україною у 2006 р., який надає більш широкий захист від дискримінації, ніж ст. 14 Конвенції. З цього випливає, що повинно бути забезпечено користування без якої б то не було дискримінації будь-яким правом, визнаним законом, а не тільки правами, встановленими Конвенцією.

Варто зауважити, що особливе значення для застосування Конвенції про захист прав людини і основних свобод і Протоколу № 12 мають рішення Європейського суду з прав людини. Наприклад, у рішенні по справі «Національна профспілка поліції Бельгії проти Бельгії» від 27 жовтня 1975 р. [21] Європейський суд вказав на те, що ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основних свобод не забороняє дискримінацію як таку, а лише в контексті користування правами і свободами, встановленими Конвенцією і Протоколами до неї. Виходячи з цього, ст. 14 не має самостійного значення, а доповнює інші статті Конвенції та протоколів, будучи невід'ємною частиною будь-якої юридичної норми, яка встановлює права і свободи. Крім того, суд вказав, що рівність порушено, якщо відмінності не мають ніякого об'єктивного і розумного виправдання. Якщо таке виправдання існує, то воно повинно бути оцінено з точки зору мети та ефективності аналізованої заходи з урахуванням принципів, які превалюють в демократичному суспільстві. Різниця в здійсненні права, передбаченого Конвенцією, не тільки має переслідувати законну мету. Стаття 14 вважається порушеною, якщо ясно встановлено, що немає розумної пропорційності між використовуваними засобами і переслідуваною метою. Іншим яскравим прикладом європейської практики є рішення по справі «Енгель та інші проти Нідерландів», в якому Європейський суд від 8 червня 1976 р. вказав, що дискримінація можлива не тільки по підстав, пере-

лічених у ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основних свобод, а й з інших підстав порушення рівноправності, оскільки перелік підстав не є вичерпним [22]. При цьому варто вказати, що позиція Європейського суду стосовно принципу рівності прав людини заснована на поєднанні законності і доцільності, визнає можливість існування виправданих в демократичній правовій державі нерівностей. Даний висновок також узгоджується з правовою позицією, викладеною в рішенні Європейського суду у справі «Тлімменос проти Греції» від 6 квітня 2000 р. [23], в якому вказується, що право користування захистом Конвенції про захист прав людини і основних свобод, без будь-якої дискримінації буде порушено не лише в тому випадку, коли держави без об'єктивної і розумної підстави по-різному поведуться з особами, які перебувають в аналогічній ситуації, але також і тоді, коли без об'єктивних і розумних підстав вони однаково ставляться до осіб, які знаходяться в різних ситуаціях. З даного визначення вбачається, що ненадання особі з інвалідністю розумного пристосування буде відноситись до дискримінації у сфері праці.

Висновки. Підсумовуючи проведене дослідження, можна констатувати, що міжнародно-правові акти містять в собі положення щодо дискримінації, проте в текстах розглянутих документів не вказується така підстава дискримінації, як інвалідність. Однак, варто зазначити, що загальна заборона дискримінації поширюється на осіб з інвалідністю, як на одну з категорій населення. Тлумачення поняття «дискримінація» в умовах його сучасного розвитку полягає в тому, що дискримінація може мати місце не тільки в тому випадку, коли без об'єктивного чи розумного обґрунтування застосовується різний підхід до осіб, що знаходяться в аналогічних ситуаціях, а й у тому випадку, якщо має місце однакове поводження з особами, що знаходяться в абсолютно різних ситуаціях. На нашу думку, наведене розуміння дискримінації містить в собі юридичну і фактичну рівність. При цьому, наявне у національному законодавстві України визначення дискримінації, на наш погляд, стосовно осіб з інвалідністю має ряд недоліків в порівнянні з визначенням, що міститься в Конвенції про права інвалідів. По-перше, воно носить лише декларативний характер. По-друге, національний термін не відображає в собі сутність переваги осіб з інвалідністю, як наприклад зазначено у Зауваженнях загального порядку № 5 «Особи з будь-якою формою інвалідності». По-третє, з наявного у національному законодавстві визначення дискримінації не випливає, що дискримінацією є відмова в розумному пристосуванні, яка досить

шикоро поширена у нашій країні. У зв'язку з цим, з метою захисту трудових прав осіб з інвалідністю, необхідно в основу розвитку національного трудового законодавства покласти розуміння принципу заборони дискримінації осіб з інвалідністю, закріплене в Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (інва-

лідів) з огляду на його більш широке тлумачення та відображення його сутності, адже зазначене розуміння вищевказаного принципу сприяє розширенню векторів розвитку державної соціальної політики України щодо осіб з інвалідністю в контексті Європейської інтеграції.

Література

1. Андрієв В. М. Забезпечення зайнятості та працевлаштування інвалідів у контексті європейської інтеграції України / В. М. Андрієв // Вісник Запорізького національного університету. — 2006. — № 2. — С. 115–118. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://sites.znu.edu.ua/invitations/2014/yuridichna-osvita-2014.pdf#page=158>
2. Вишновецька С. В. Проблема недопущення дискримінації в трудових відносинах / С. В. Вишновецька, О. Б. Пінчук // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. — 2015. — № 1. — С. 81–85.
3. Жигалкін І. П. Заборона дискримінації у сфері праці як принцип трудового права / І. П. Жигалкін // Актуальні проблеми права: теорія і практика. — 2013. — № 26 — С. 193–198.
4. Коротка А. О. Заборона дискримінації у сфері реалізації права на працю (окремі питання) / А. О. Коротка // Право: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. — 2012. — № 18. — С. 150–153.
5. Котова Л. В. Трудова дискримінація осіб з обмеженими фізичними можливостями за ознакою інвалідності (станом здоров'я) / К. В. Бабіч-Касьяненко, Л. В. Котова // Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. науковців, юристів-практиків, молодих вчених, аспірантів, студентів; м. Северодонецьк, 13–14 квітня 2017 р. / за ред. проф. Розовського Б. Г. — Северодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. — С. 96–102.
6. Панкевич О. Заборона дискримінації: деякі загальнотеоретичні й філософсько-правові аспекти інтерпретації (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини) / О. Панкевич; Вісник Національної академії правових наук України: зб. наук. пр. // редкол.: В. Я. Тацій та ін. — Х.: Право, 2014. — № 3 (78). — 200 с. — С. 20–31.
7. Силенко Н. М. До питання міжнародно-правового регулювання захисту прав інвалідів у сфері праці / Н. М. Силенко // Науковий вісник публічного та приватного права: зб. наук. пр. Вип. 6. — Т. 1. — К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2016. — 256 с. — С. 110–114.
8. Твердовський І. М. Принцип заборони дискримінації в системі принципів правового регулювання соціально-трудова відносин / І. М. Твердовський // Актуальні проблеми держави і права. — 2011. — Вип. 57. — С. 315–320.
9. Декларація стосовно цілей і завдань Міжнародної організації праці, Декларація, Міжнародний документ, Міжнародна організація праці, 10.05.1944 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_328
10. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду, Статут, Міжнародний документ, ООН, 26.06.1945 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_010
11. Загальна Декларація прав людини, Декларація, Міжнародний документ, ООН, 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
12. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, Пакт, Міжнародний документ, ООН, 16.12.1966 р., ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N2148-VIII від 19.10.73 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042
13. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів), Конвенція, ООН, 13.12.2006 р., Конвенцію ратифіковано Законом № 1767-VI від 16.12.2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
14. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенція, Міжнародний документ, Заява, ООН, 21.12.1965 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_105
15. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція, Міжнародний документ, ООН, 18.12.1979 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_207
16. Добірка зауважень загального порядку і загальних рекомендацій, прийнятих договірними органами з прав людини / Міжнародні договори з прав людини, Організація об'єднаних націй, Том.1, Distr. GENERAL HRI/GEN/1/

Rev.9 (Vol. I) 27 May 2008, RUSSIAN, Original: ENGLISH, с. 340, С. — 32–44 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.refworld.org.ru/pdfid/545a2a534.pdf>.

17. Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять № 111, Конвенція, Міжнародний документ, Міжнародна організація праці, 25.06.1958 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/993_161

18. Конвенція про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів № 159, Конвенція, Міжнародний документ, Міжнародна організація праці, 20.06.1983 р., Конвенцію ратифіковано Україною Законом № 624-IV (624–15) від 06.03.2003 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_065

19. Європейська соціальна хартія (переглянута) Хартія, Міжнародний документ, Рада Європи, 03.05.1996 р., {Хартію ратифіковано із заявами Законом № 137-V від 14.09.2006, ВВР, 2006, N43, ст. 418} [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062/paran144#n144

20. Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ETS N177), Протокол, Міжнародний документ, Рада Європи, 04.11.2000 р., Протокол ратифіковано Україною Законом № 3435-IV від 09.02.2006 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_537

21. Національна профспілка поліції Бельгії проти Бельгії, Справа, Рішення, Витяг / Рада Європи, Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди, 27.10.1975 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_087

22. «Енгель (Engel) та інші проти Нідерландів», Справа, Рішення, Витяг / Рада Європи, Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди, 08.06.1976 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461444/2461444.htm>;

23. Рішення у справі «Тлімменос проти Греції». Комюніке Секретаря Суду. (Judgment in the case of Thlimmenos v. Greece) від 06.04.2000 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp? AIdx=199>.

References

1. Andrijiv V. M. Zabezpechennja zajnjatosti ta pracevlashtuvannja invalidiv u konteksti jevroejskoho integraciji Ukrainy / V. M. Andrijiv // Visnyk Zaporizkogo nacionalnogho universytetu. — 2006. — # 2. — S. 115–118. [Електронний ресурс] — Режим доступу -<http://sites.znu.edu.ua/invitations/2014/yuridichna-osvita-2014.pdf#page=158>

2. Vyshnovecjkja S. V. Problema nedopushhennja dyskryminaciji v trudovykh vidnosynakh /S.V. Vyshnovecjkja, O. B. Pinchuk // Jurydychnyj visnyk. Povitrjane i kosmichne pravo. — 2015. — # 1. — S. 81–85.

3. Zhyghalkin I. P. Zaborona dyskryminaciji u sferi praci jak pryncyp trudovogho prava / I. P. Zhyghalkin // Aktualni problemy prava: teoriya i praktyka. — 2013. — # 26 — S. 193–198.

4. Korotka A. O. Zaborona dyskryminaciji u sferi realizaciji prava na pracju (okremi pytannja) / A. O. Korotka // Pravo: zbirnyk naukovykh pracj Kharkivskogo nacionalnogho pedagoghichnogho universytetu imeni Gh. S. Skovorody. — 2012. — # 18. — S. 150–153.

5. Kotova L. V. Trudova dyskryminacija osib z obmezhenymy fizychnymy mozhlyvostjamy za oznakovoju invalidnosti (stanom zdorov'ja)/KV Babich-Kasjjanjenko, LV Kotova//Pravovi zasoby zabezpechennja ta zakhystu prav ljudyny: vitchyznjanyj ta zarubizhnyj dosvid: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. naukovciv, jurystiv-praktykiv, molodykh vchenykh, aspirantiv, studentiv; m. Sjevjerodonecjk, 13–14 kvitnja 2017 r. / za red. prof. Rozovskogo BGh. — Sjevjerodonecjk: vyd-vo SNU im. V. Dalja, 2017. — S. 96–102.

6. Pankevych O. Zaborona dyskryminaciji: dejaki zagalnoteoretychni j filofsjsko-pravovi aspekty interpretaciji (za materialamy praktyky Jevroejskogho sudu z prav ljudyny) / O. Pankevych; Visnyk Nacionalnoji akademiji pravovykh nauk Ukrainy: zb. nauk. pr. / redkol.: V. Ja. Tacij ta in. — Kh.: Pravo, 2014. — # 3 (78). — 200 s. — S. 20–31.

7. Sylenko N. M. Do pytannja mizhnarodno-pravovogho rehuljuvannja zakhystu prav invalidiv u sferi praci / N. M. Sylenko // Naukovyj visnyk publicnogho ta pryvatnogho prava: zb. nauk. pr. Vyp. 6. — T.1. — K.: Naukovo-doslidnyj instytut publicnogho prava, 2016. — 256 s. — S. 110–114.

8. Tverdovskij I. M. Pryncyp zaborony dyskryminaciji v systemi pryncypiv pravovogho rehuljuvannja socialno-trudovykh vidnosyn / I. M. Tverdovskij // Aktualni probelmy derzhavy i prava. — 2011. — Vyp. 57. — S. 315–320.

9. Deklaracija stosovno cilej i zavdanj Mizhnarodnoji orghanizaciji praci, Deklaracija, Mizhnarodnyj dokument, Mizhnarodna orghanizacija praci, 10.05.1944 r. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_328

10. Statut Orghanizaciji Ob'jednanykh Nacij i Statut Mizhnarodnogho Sudu, Statut, Mizhnarodnyj dokument, OON, 26.06.1945 r. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_010

11. Zagaljna Deklaracija prav ljudyny, Deklaracija, Mizhnarodnyj dokument, OON, 10.12.1948 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
12. Mizhnarodnyj pakt pro ekonomichni, socialjni ta kuljturni prava, Pakt, Mizhnarodnyj dokument, OON, 16.12.1966 r., ratyfikovano Ukazom Prezydiji Verkhovnoji Rady Ukrajinsjkoji RSR #2148-VIII vid 19.10.73 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042
13. Konvencija pro prava osib z invalidnistju (Konvencija pro prava invalidiv), Konvencija, OON, 13.12.2006 r., Konvenciju ratyfikovano Zakonom #1767-VI vid 16.12.2009 [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
14. Mizhnarodna konvencija pro likvidaciju vsikh form rasovoji dyskryminaciji, Konvencija, Mizhnarodnyj dokument, Zajava, OON, 21.12.1965 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_105
15. Konvencija Orghanizaciji Ob'jednanykh Nacij pro likvidaciju vsikh form dyskryminaciji shhodo zhinok, Konvencija, Mizhnarodnyj dokument, OON, 18.12.1979 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_207
16. Dobirka zauvazhenj zagaljnogho porjadku i zagaljnykh rekomendacij, pryjnjatjykh doghovirnymy orghanamy z prav ljudyny / Mizhnarodni doghovory z prav ljudyny, Orghanizacija ob'jednanykh nacij, Tom.1, Distr. GENERAL HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol. I) 27 May 2008, RUSSIAN, Original: ENGLISH, s. 340, S. — 32–44, [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.refworld.org.ru/pdfid/545a2a534.pdf>
17. Konvencija pro dyskryminaciju v ghaluzi praci ta zanjatj #111, Konvencija, Mizhnarodnyj dokument, Mizhnarodna orghanizacija praci, 25.06.1958 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/993_161
18. Konvencija pro profesijnu rehabilitaciju ta zajnjatistj invalidiv #159, Konvencija, Mizhnarodnyj dokument, Mizhnarodna orghanizacija praci, 20.06.1983 r., Konvenciju ratyfikovano Ukrajinoju Zakonom #624-IV (624–15) vid 06.03.2003 [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_065
19. Jevropejsjka socialjna khartija (pereghljanuta) Khartija, Mizhnarodnyj dokument, Rada Jevropy, 03.05.1996 r. {Khartiju ratyfikovano iz zajavamy Zakonom # 137-V vid 14.09.2006, VVR, 2006, N43, st.418} [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_062/paran144#n144
20. Protokol #12 do Konvenciji pro zakhyst prav ljudyny i osnovopolozhnykh svobod (ETS N177), Protokol, Mizhnarodnyj dokument, Rada Jevropy, 04.11.2000 r., Protokol ratyfikovano Ukrajinoju Zakonom #3435-IV vid 09.02.2006 [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_537
21. Nacionaljna profspilka policiji Beljghiji proty Beljghiji, Sprava, Rishennja, Vytjagh/ Rada Jevropy, Jevropejsjkyj sud z prav ljudyny, Mizhnarodni sudy, 27.10.1975 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_087
22. «Enghelj (Engel) ta inshi proty Niderlandiv», Sprava, Rishennja, Vytjagh/ Rada Jevropy, Jevropejsjkyj sud z prav ljudyny, Mizhnarodni sudy, 08.06.1976 r. [Elektronnyj resurs] — Rezhym dostupu: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461444/2461444.htm>
23. Rishennja u spravi «Tlimmenos proty Ghreciji». Komjunike Sekretarja Sudu. (Judgment in the case of Thlimmenos v. Greece) vid 06.04.2000 r. [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp? AIIdx=199>